

LJUBA SISELINA

A volt Szovjetunió nemzeti politikája és a kárpátaljai magyarság*

Az 1980-as évek második felére, de különösen az évtized utolsó negyedére a kelet-európai és a szovjet totalitárius (vagy inkább párhatalmon nyugvó) rendszerek összeomlása volt jellemző. Ezt követően ezek a társadalmak elindultak az általános emberi civilizáció kialakításának útján. Ez a folyamat, az első lépések megtétele — a megelőző reformok eredményeképp — Magyarországon, Lengyelországban és Csehszlovákiában könnyebben és ellentmondásmentesebben zajlott le.

A Szovjetunióban a pártállam a nemzeti politikát gyakorlatilag a „szovjetesítés” általános politikájával helyettesítette. Ez valójában egy sajátos embertípus, a „szovjet ember” kialakítását jelentette, megfosztva azt nemzeti, vallási és más „burzsoá” sajátosságaitól.

A szovjet „nemzeti politika” létrehozói a párttagság és bizonyos nemzetiséghez való tartozás előnyben részesítésével valójában időzített bombát helyeztek el a rendszerben, mivel ezáltal alakulhatott ki a pártvezetőség, a nomenklatura tagjaiból az uralkodó réteg, illetve később e megkötések váltak a bürokratikus manipulációk eszközeivé.¹ Ily módon a „megfelelő” nemzetiség, valamint a párttagság lettek azok a tényezők, melyek meghatározták a szovjet emberek sorsát, társadalmi státuszát/

A köztársaságok területén élő nemzeti kisebbségek helyzetének különlegességét a „kettős internacionalizációnak” való alávettségük adta. Ez azt jelenti, hogy a kisebbségek lehetőségeit a központi „szovjetesítő” politika, valamint a helyi „nemzeti” politika egyaránt befolyásolta, korlátozta. Az utóbbi, azaz a „nemzeti” politika arra is szolgált a köztársaságok számára, hogy ezzel is kinyilvánítsák a központtól való viszonylagos függetlenségüket.

A „szovjetesítő” politika vagy a „szovjet asszimiláció” fő vonásai a következők: a nemzeti nevelési és oktatási rendszerek szétzúzása; a diplomák bezárása, az egyházak nemzetmegtartó szerepének radikális csökkentése; a nemzeti értelmiség elnyomása; a nemzeti tradíciók „szov-

* Elhangzott a *Nation and State, Small Nations and Ethnic Minorities in the Emerging Europe* címmel 1992. február 3-5. közt Mariborban rendezett nemzetközi konferencián.

jet” hagyományokkal való helyettesítése; az univerzális industrializáció központi politikája, a „gigantizmus”, melyek az egész Unióra kiterjedő extenzív gazdasági függőséget és tömeges népességcseréket eredményeztek.

Következésképp a helyi „nemzeti politika” fő jellemzőjévé pedig az vált, hogy a helyi uralkodó nemzet képviselői számára a társadalmi-politikai szférában (a felsőbb oktatásban való részvétel lehetősége, a vezető pozíciók betöltése terén stb.) preferenciákat biztosítottak. Jelenleg, a köztársasági törvénykezés és az állami nyelvek bevezetése idején ehhez járul még a nemzeti nyelv (együtt az oroszral, elfogadva, hogy az orosz az egész volt birodalom közös nyelve) kötelező oktatása. Ennek megfelelően a települések, utcák, stb. nevét még a kisebbségek által lakott helyeken is a köztársaság nemzeti nyelvére írták át. Néha a helyi nyelven is lehetőség nyílt a feliratok megjelentetésére.

Ez az interdependens „szovjetesítési” politika és az „ukrajnizáció”³ voltak azok a tényezők, melyek nagymértékben meghatározták a háború utáni években Ukrajna, különösen annak leginkább „soknemzetiségű” régiója, Kárpátalja nemzeti kisebbségeinek életkörülményeit és öntudatát.⁴

A párhatalmon nyugvó szocializmus bukása következtében a rendszer által hirdetett társadalmi-politikai és gazdasági „értékeket” elvetették, összeomlott a szovjetesítés „nemzeti politikája” egyértelmű prioritást kapott a köztársasági nemzeti politika. Mivel a Szovjetunióban nem létezett a nemzeti politika új, demokratikus koncepciója, a hirtelen történésnek nyomán kialakuló helyzetekben az előző időkből megmaradt, régen kialakult reflexek léptek működésbe.

A peresztrojka koncepcionális bázisának hiánya a társadalmi-politikai és gazdasági szférákban, a „fentről induló forradalom” teóriájával nyilvánvalóan inkonzisztensen azt eredményezte, hogy a demokratikus mozgalmak központjai a területükön szükségszerűen fellépő nemzeti mozgalmak következtében a köztársaságok lettek.

Ennek megfelelően a köztársaságok nemzeti kisebbségei számára szükségszerű volt a mobilizáció annak érdekében, hogy egyrészt a régi pártrendszer konok beidegződéseinek, másrészt az egyes köztársaságokban a nagyobb nemzetek nacionalista törekvéseinek ellenálljanak.

A magyar nemzeti kisebbség helyzetét elemezve fontos hangsúlyozni, hogy a háború utáni időkből (azaz a szovjet időszakban) elszenvedett „nemzeti politika” összes „túlkapásai” nem specifikusan magyarellesnek.

akciók voltak. A totalitárius nemzeti politika ugyanis szinte ugyanazokat a destruktív nyomokat hagyta a magyar kultúrán, mint bármely más nemzeti kisebbség (beleértve az oroszokat is) kultúráján.

Mégsem volna helyes azt állítani, hogy a totalitárius nemzeti politika a nemzeti sajátosságok valamennyi megnyilvánulását radikálisan elvette volna. Gyakorlatban inkább arról volt szó, hogy a nemzeti önkifejezéssel szembeni tolerancia csak a fő ideológiai elveken belül volt tapasztalható. Ez talán az oktatás területén volt a legjobban látható. Valójában az összes oktatási program, még a művészetek, az irodalom is elfogadhatónak minősültek, ha be tudták bizonyítani, hogy tevékenységükkel, eredményeikkel a fő célt, a szocializmus építését szolgálják, a szocialista kultúra megvalósításához járulnak hozzá.

Így 1945 után Kárpátalján is, évente változó számban, mintegy 100 olyan iskola működött, melyekben az oktatás nyelve a magyar volt.⁵

A kommunista párt helyi lapja, a *Kárpáti Igaz Szó* és más területi újságok is megjelentek magyar nyelven, s néhány ukrán újság is megjelent magyar fordításban. 1946 óta az Ungvári Rádió napi egyórás magyar adást sugároz, később a televízió napi kétórás magyar adás közvetítését kezdte meg.

A magyar nyelvű irodalmi alkotások a helyi Kárpáti Kiadónál jelennek meg, a tankönyvek pedig a Radjanszka skola nevű ukrán tankönyvkiadónál.

1963-ban magyar nyelvi tanszék kezdte meg működését az Ungvári Állami Egyetemen.

Az ilyen információk alapján alakulhatott ki az a megítélés, hogy „virágzik” a magyar kultúra Kárpátalján. Ugyanakkor sok magyar szülő nem adta gyermekét magyar iskolába, inkább ukrán vagy orosz iskolába íratta, mert úgy gondolta, hogy a továbbtanulás, illetve a majdani karrier szempontjából ez az előnyösebb. 1979-es adatok szerint a magyar gyermekek 34 %-a járt nem magyar tannyelvű iskolába. Az ilyen szülői magatartás bizonyos mértékig megmagyarázható azzal, hogy nem létezik teljes mértékben kiépült, az általános iskolától a felsőoktatásig ívelő magyar nyelvű oktatási vertikum. Magyar nyelvészetből az egyetemen is csupán néhány speciális tárgyat oktatnak magyarul. Az általános nyelvészeti tárgyakat és a társadalomtudományokat ukránul vagy oroszul tanítják. Ezen körülmények miatt Kárpátalján a magyar nyelv fokozatosan a csak otthon használatos nyelv státuszára süllyedt.

A párthatalmon alapuló állam „értékeinek” megszűntével a pártbürokrácia gazdaságot és politikát irányító alapelvei egyre inkább a civil

társadalomban használatos elveknek adják át helyüket. Így, habár a régi rendszer sorsa egyre inkább megpecsételődik, az új irányzatok számtalan nehézséggel szembesülnek. Az előző rendszer létrehozta a nomenklatúrát, a párt- és adminisztratív alkalmazottak rétegét, akik a pártideológián kívül semmilyen szakértelemmel nem rendelkeztek. Ezek az emberek veszélyeztetve érezték pozícióikat az új irányzatoktól, s természetesen mindent megtettek azok hátráltatására.

A régi rend hívei, elfoglalva a kulcspozíciókat a tömegtájékoztatásban, az 1988/89. évi szovjetunióbeli első alternatív választásokon győzelmet arattak. A lakosság nagyobbik részének passzivitása miatt ezzel sikerült elérniük, hogy „pártfunkcióikat” parlamentáris szerepekre cseréeljék. A magyar mozgalom éretlensége komoly hátráltató tényezőnek bizonyult, ugyanis ennek következménye volt az is, hogy a magyar nemzeti kisebbség nem tudta elérni, hogy a választásokon nagyobb számú magyar képviselő kerüljön be a helyi népképviselői és helyhatósági testületekbe. A kárpátaljai régió pártalkalmazottai között a magyarok aránya ugyanis csak 7 %, az egyéb végrehajtó testületekben pedig csak 3 % volt.

Mivel a köztársaságok és autonóm területek saját közigazgatási határaitokon belül kidolgozták a „nemzeti védelem” mechanizmusait, így a magyaroknak saját érdekeik védelmére a mobilizáció más formáit kell kialakítaniuk. Ezt felismerve jött létre 1989. február 26-án a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség (KMKSZ).

A magyarok összefogását célzó szervezet létrehozásának gondolata az 1985-ben Moszkvában induló peresztrojka első hullámaiba bekapcsolódó magyar értelmiség köreiből nőtt ki. Az SZKP 1988. június 29-i ülésén elhangzott Gorbacsov-beszédben volt először szó az ilyen típusú szervezetek létesítésének jogi garanciáiról. Gorbacsov ekkor hangsúlyozta, hogy azon népek számára, melyek saját államalakulattól vagy területtől elszakítva élnek, alapvető fontosságú a nemzeti-kulturális egységük fejlődését biztosító törvényes garanciák megléte és kiterjesztése. Ennek következtében nyolc magyar értelmiségi társaság fordult azzal a kéréssel az ukrán parlamenthez, hogy engedélyezzék a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség megalakulását.

A szövetséget egy választási kampány alkalmával hívták életre. A KMKSZ egy kulturális társaság feladatainál sokkal szélesebb funkciókat vállalt magára. Sokkal inkább pártként, mint pusztán kulturális társaságként funkcionálva 1990 nyarára már több mint 30 000 taggal rendelkezett.

A KMKSZ alapokmánya leszögezi, hogy a szövetség a kárpátaljai magyarok érdekvédelmi szervezete. Fő célja a magyar kultúra, a nemzeti hagyományok és a nyelv megőrzése, valamint fejlesztése. A szövetség támogatja a nemzeti nevelés és oktatás fejlesztését, lépéseket tesz a magyar nemzet kollektív jogainak biztosítása érdekében és támogatja a nemzeti öntudat újraélesztését.

A KMKSZ a kárpátaljai terület magyar nemzeti kisebbségét a magyar nemzet részének tekinti, és ebből kiindulva küzd a kapcsolatok fejlesztéséért az anyanemzettel éppúgy, mint a Magyarok Világszövetségével, és szerte a világban létező magyar szervezetekkel, kulturális mozgalmakkal. A szövetség feladatai sokrétűek. Küzd a kárpátaljai magyarság személyi és kollektív jogainak elismeréséért. Valójában a KMKSZ a társadalmi-politikai élet minden szférájában a nemzeti preferenciák megszüntetéséért, az egyenlőségért harcol. Lépéseket tesz a magyar nyelv egyenjogúságának elismertetéséért, a magyar falvak etnikai hagyományainak megőrzéséért.

Az ukrán nyelv államnyelvvé tétele két okból is konfliktust váltott ki a szövetség és a helyi hatóságok között. Először is az ukrán nyelv kötelezővé tétele (mely gyakorlatilag a negyedik kötelező nyelv az oktatásban) azt a helyzetet idézte elő, hogy a nemzeti iskolák a köztársaságokban szinte „nyelvtanfolyamokká” váltak. Másodsor, a magyar nyelvű feliratok, helység- és utcanevek átírása ukrán nyelvűre gyakorlatilag „átnevezésüket” jelenti, mivel a magyarok mind a földrajzi, mind a személyneveket lefordították, így bizonyos nehézséget okoznak azoknak, akik nem ismerik a magyar nyelvet és történelmet. A kompromisszum kialakítása ebben a „filológiai” kérdésben, mely természetesen nem mentes a politikai megfontolásoktól, csak további viták során lehetséges.

Ennél eredményesebb volt a KMKSZ tevékenysége a „gláznoszty” területén. A szövetség két új magyar nyelvű kiadvánnyal állt elő, a Kárpátalja című hetilappal, és a Hatodik Síp című irodalmi, publicisztikai magazinnal. Mindkét lapot Magyarországon nyomtatják, a Magyar Hitel Bank, valamint „A határon túli magyarságért” alapítvány közös támogatásával.

A KMKSZ különös figyelmet fordít a nevelési és oktatási programokra, hiszen a nemzeti öntudat fejlesztésében ezek a területek a legfontosabbak. Ennek ellenére a magyar gyermekek számára nem léteznek a hagyományos magyar kultúrát vagy zenét bemutató speciális oktatási

programok. A magyar iskolákban annyi az előrelépés, hogy az összes tantárgyat magyar nyelven tanítják.

Valójában a magyar nyelvű oktatást 1945 óta nem korlátozták az általános iskolákban. Az első középiskolát, mely magyar tannyelvű volt, 1953-ban alapították.⁶ 1963-ban, ahogy előbb már említettük, létrejött az Ungvári Állami Egyetemen a magyar nyelvi tanszék. A szövetség célja létrehozni Kárpátalján a magyar nyelvű oktatás teljes vertikumát. A KMKSZ küzd a magyar nyelven való felvételizés lehetőségéért a magyar diákok számára az Ungvári Állami Egyetem minden szakán. A KMKSZ annak lehetőségét is tanulmányozza, hogy a kárpátaljai magyar diákok a magyarországi felsőoktatási intézményekben tanulhassanak.

A nemzeti öntudat felélesztésével kapcsolatosan — építve a vallás nemzetmegtartó szerepére — a KMKSZ programjának fontos része az egyházak szerepének újjáélesztése. A KMKSZ síkraszáll a vallásszabadságért, a Kárpátalján 1949 óta lezárt templomok helyreállításáért.

A Szövetség univerzális, polgári céljai között feltétlen megemlítenők a már régebben is szereplő ökológiai célkitűzések. A szövetség ésszerűsíteni kívánja a régió természeti erőforrásainak felhasználását, lépéseket szeretne tenni a további ipari pazarlások megszüntetésére, s célja a körzet mentesítése az ott lévő katonai erőktől, harcászati bázisoktól.

A nyolcvanas évek második felében az alkoholizmus elleni össz-szövetségi szintű kampány mérhetetlen károkat okozott a természetnek és a gazdasági infrastruktúrának egyaránt. A kampány jegyében ugyanis 1986-ban a legnagyobb szőlőültetvényeket kiirtották. Ez nagymértékben visszavetette a kárpátaljai mezőgazdaságot, mivel ezen a vidéken évszázadok óta a szőlőtermesztés és borgazdálkodás volt a fő foglalatosság; így sikerült megsemmisíteni a körzet jeles termelési hagyományait.

A szövetség főleg viták, találkozók, tüntetések megszervezésével, nyilatkozatok megjelentetésével végzi munkáját. Szükség esetén a helyi és a köztársasági parlamentekhez benyújtandó kérelmeket is kidolgoz. Fő feladata azonban mégiscsak a magyar nemzeti kisebbségi képviselők megválasztásának előmozdítása az ukrán parlamentbe.

Végül néhány szót a szövetség azon tevékenységéről, mely sem az alapokmányban, sem a KMKSZ célkitűzései között deklaráltan nem szerepel, de ez okozta a körzetben a legerőteljesebb konfrontációt mind a belső, mind pedig a külső erővel. Ez pedig a kárpátaljai magyar autonómia létrehozásának a problémája, a megvalósítás különböző lehetőségei.

Valójában ez az ügy nagy múltra tekinthet vissza. Az ötlet, hogy itt rutén autonómiát hozzanak létre, már 1918-ban Károlyi Mihály kormányában megfogalmazódott és a korabeli Magyar Népköztársaság néptörvényben garantálta a Ruténföld autonómiáját. 1938 novemberében a prágai parlament Kárpátalja autonóm státuszára szavazott. 1946-ban az itteni magyar autonómia létrehozására a körzet párttitkára, Turjanica Iván tett javaslatot. Az 1960-as évek óta ez a probléma többé-kevésbé folyamatosan jelen van a társadalmi-politikai vitákban, de a gondolat igazi előretörését az „új gondolkodás” hozta magával.

Ily módon akár a rutén, akár a magyar autonómia létrehozásának gondolata már nem lehet idegen az e században a térség integráns részét képező három érintett állam egyike számára sem.

A javaslatok szerint jelenleg az elsősorban magyarok által lakott területeken Beregszász, Munkács, Ungvár és Nagyszőlős körzetekben tervezik autonóm körzetek kialakítását. Kétségtelen, hogy a magyar autonómia létrehozása számos probléma rendezését tenné lehetővé, elsősorban a magyar nemzeti öntudattal, a magyar lakosság személyi és kollektív jogainak biztosításával kapcsolatban. De a körzetekre jellemző etnikai sokszínűség nem engedi meg, hogy „levágjuk” a tisztán magyar területeket. Következésképp az autonómia vagy szükségyszerűen magába fog foglalni más nemzetiségűeket is, vagy a kilakoltatás népszerűtlen, totalitárius eszközének alkalmazását fogja szükségessé tenni. Ugyanakkor azok a magyarok, akik az autonómián kívül maradnak, meg lesznek fosztva azoktól a törvény által biztosított „nemzeti” előnyöktől, melyek ma már az egész kárpátaljai körzetben egyre jobban érvényesülnek. Így ez valóban nagyon bonyolult kérdés. Ez a probléma megosztotta a magyar lakosságot, az elképzelés támogatóira és elvetőire.

Ennél sokak számára elfogadhatóbb változat lenne, ha az egész kárpátaljai körzet csatlakozna az újonnan tervezett Magyarország, Cseh-szlovákia és Ukrajna közötti regionális formációhoz. A regionális kooperációnak ez a típusa valóra válhatná a határok sokat emlegetett „spiritualizálódásá”, és összevonhatná az etnikailag együvé tartozókat, nemcsak a magyarokat, hanem a ruténeket, az ukránokat, a szlovákokat és másokat is. Ezt a tervet vitatta még 1990 szeptemberében a magyar köztársasági elnök, Göncz Árpád az ukrán kormány tagjaival. Felvetése pozitív visszahangra talált. Az ilyen típusú regionális kooperáció látszik Közép-Európában a soknemzetiségű régiók problémái terén a legelfo-

gadhatóbb megoldásnak. Ilyen típusú együttműködés az Alpok-Adria kooperáció, a dunai-adriai együttműködés rendszere, mely már 12 éves múltra tekinthet vissza. Egy esetleges „keleti Pentagonále” létrehozásának az a legnagyobb problémája, hogy az ilyen jellegű együttműködést főleg a nemzeti érdekek motiválják, és a nagy gazdasági problémák következtében, melyek mindhárom országot, de különösen a Szovjetuniót sújtják, a kooperációnak nincs meg a gazdasági alapja, tehát hiányzik a „motorja”. A térség tagjai közötti kereskedelem az elmúlt év során majdnem a felére csökkent és továbbra is erőteljesen csökkenő tendenciát mutat.⁷

* * *

A kárpátaljai magyar mozgalom jellemző vonása korrelációja a szovjetunióbeli és a közép-európai nemzeti-demokratikus folyamatokkal.

A demokratikus tendenciák mindenütt antitotalitárius célok kitűzését jelentik, ez az általánosan közös jellemző vonás hozza közel a hazai és a közép-európai fellépéseket. Ez tette lehetővé, hogy a KMKSZ más „nemzeti” mozgalmakhoz, a rutén, illetve az ukrán szerveződésekhez (Kárpátaljai Rutén Szövetség — RUH) is közel kerüljön. Ugyanezen törekvésekből fakad azonban a konfliktus is az ukrán pártszervezet helyi és központi vezetőivel, valamint a nómenklatúra konzervatív magyar tagjaival, akik a magyarokat, éppúgy mint a többi demokratikus mozgalmakat nacionalizmussal és szeparatizmussal vádolják.

A demokratikus célokért folytatott harc közös platformja ellenére sem tekint azonban a RUH jó szemmel a KMKSZ nemzeti törekvéseire. Ennek ellenére a szövetség mindent megtesz annak érdekében, hogy a közös demokratikus bázis segítségével kompromisszumot lehessen elérni az ukrán szervezettel.

A magyar mozgalom nemzeti vonásai abban is megnyilvánulnak, hogy a kárpátaljai magyarság is csatlakozik az általános magyar célokért folytatott küzdelmekhez, valamint törekszik a magyarországi és szerte a világban fellépő demokratikus magyar mozgalmakkal való kapcsolatok fejlesztésére.

Értékelve a kárpátaljai magyar demokratikus mozgalom jelentőségét, fontos hangsúlyozni azt az összekötő szerepet, melyet nemcsak a szomszédos országok, hanem a közép-európai és a szovjetunióbeli demokratikus folyamatok között is betölthet.

Jegyzetek

- 1 A nemzetiséget feltüntetik az útlevelemben, számtalan dokumentum és bizonyítvány szükséges például egy oktatási intézménybe való bekerüléshez, a munkába álláshoz.
- 2 A Szovjetunió alkotmányának 6. pontja megerősítette az SZKP vezető szerepét a szovjet társadalomban, ennek alapján lett az SZKP-beli tagságnak kitüntetett szerepe.
- 3 Ukrajna, lévén az egyik legnagyobb és leggazdagabb szovjet köztársaság, mindig megengedhetett magának egy bizonyos fajta függetlenséget a központtól, minden területen, beleértve a nemzeti politikát is.
- 4 Kárpátalja területe 12,8 ezer négyzetkilométer, népessége 1,258 millió fő. A népesség legnagyobb része, körülbelül 76 %-a, azaz 977 ezer fő ukrán. Többé-kevésbé kompakt tömbben él itt 156 ezer magyar, ez a népesség 13 %-a, 30 ezer román, 7,5 ezer szlovák, 3,5 ezer német, 516 cseh, 690 lengyel, 290 bolgár. A körzet orosz népessége 40 ezer fő.
- 5 Ebben az esetben elemi, nyolcosztályos és középiskolákra gondolunk. Ezek között az iskolák között voltak a magyarul és oroszul párhuzamosan oktató iskolák is.
- 6 Ma 84 kárpátaljai iskolában van magyar nyelvű oktatás. Ezek közül 53-ban csak magyar nyelven tanítanak. Tizenkilenc iskolában mind magyarul, mind ukránul tanítanak, tíz iskolában magyarul és oroszul, kettőben három nyelven: magyarul, ukránul és oroszul.
- 7 A KMKSZ együttműködik az 1989 novemberében létrehozott Szovjet Hungarológiai Központtal. A központ elsősorban oktatási programokat dolgoz ki és koordinál a magyar iskolák számára. Jelenleg ez az intézmény foglalkozik az ukrán nyelv magyar iskolákban történő oktatása bevezetésének kérdéseivel. A Hungarológiai Központ kutatásokat folytat a helyi tradíciók, a folklór, a magyar irodalom és történelem területén.

IJUBA SHISHELINA

NATIONAL POLITICS OF THE SOVIET UNION AND THE HUNGARIAN MINORITY OF SUB-CARPATHIA

The author evaluates the nationality politics of the former Soviet Union as a practice of Sovietization. The politics based on an intertwining of privileged nations and privileged party membership subjected national populations to „dual internationalization”: an existence at the mercy of both Soviet centralization measures and local „national” ambitions. Since the dissolution of the Soviet Union, the national politics of the Ukrainian Republic poses the greatest challenge for the Hungarian national minority of Sub-Carpathia. The author considers the establishment of the Cultural Association of Sub-Carpathian Hungarians — an organization created on February 26, 1989 in order to protect the interests of ethnic Hungarians in that region — to be an important step in securing the rights of the Hungarian minority. In addition to promoting the minority's struggle to attain recognition of certain cultural interests, the Association is also involved in the establishment of Hungarian autonomy in that region. In conclusion, the author analyzes the preconditions and prospects for the realization of Hungarian autonomy in Sub-Carpathia.

RENDEZNI VÉGRE

JURAJ ALNER

A magyar-szlovák sorsközösség

Etnikai viszonyokról szlovák szerzőnek Magyarországon publikálni rendkívül kényes dolog, mivel a probléma mindkét felet nagyon érzékenyen érinti. Mindkét fél méltánytalanul elmarasztalva, megrövidítve érzi magát. Mindkét fél meggyőződése, hogy csak egy igazság létezik, és ez az ő igazát bizonyítja. Ráadásul mindkét fél azt hiszi, hogy az ő helyzete egész Európában a legdrámaibb. Elfeledik, hogy Írországban évtizedek óta harcolnak, hogy a baszkok terrorakciókkal érik el követeléseiket, hogy Cipruson polgárháború fejeződött be, hogy szerbek és horvátok olyan háborút vívnak, amelyben nem látni a kompromisszumkészséget. Konfliktus kezdődik a lengyelek és Litvánia között, nyitott sebek vannak az egymással szomszédos csehek és németek között, nem is beszélve a nemzetek katasztrófájáról a valamikori Szovjetunió területén vagy az arabok és zsidók végnélküli háborújáról. Ebből a szemszögből a magyar-szlovák sérelmek még mindig megbeszélhetőek, és bölcs mérséklettel megtalálható a kézenfekvő megoldás is.

A tárgy tanulmányozásából először az érzelmeket kell kiiktatni. A szovjet impérium szétesése utáni világ a Római Birodalom felbomlása utáni helyzethez hasonlatos körülmények között találta magát. A mostani összeomlás minden nemzetet megmozgatott. Az új elrendeződésben mindegyikük a legkedvezőbb helyzetet keresi magának, és ellenségesen fordul mindazok ellen, akik ebben akadályozzák. Egyes megfigyelők szerint ez nem más, mint a régen elvesztett területek visszaszerzésének vágya, mások az erősebbekkel szembeni védekezésként értelmezik, vagy egyszerűen olyan hatalmi terjeszkedést látnak benne, amelyet a régi struktúrák szétesése utáni vákuum idézett elő. A politikai nyomás és a pártérdekek a lakosság szinte minden rétegében jó táptalajt szolgáltatnak a fent említett tendenciák elburjánzásához. Az anyagi bizonytalanság — a változások kísérőjelensége — segíti az ellenségkép kialakításának folyamatát. Az értelmiségiek feladata az, hogy leleplezzék és ezzel megszüntessék ezeket a manipulációkat.